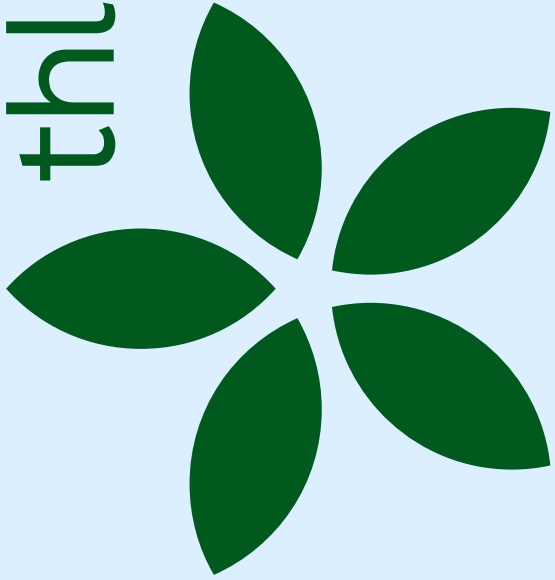

thl

Johtaminen ja
tiedon puute
vähemmistöjen
kohdalla

Lapin sosiaali- ja
terveysturvayhdistys ry
Lapin sosiaali- ja
terveysturvan syyspäivät

Luosto

12.9.2025

Niila Rahko

Terveysten ja
hyvinvoinnin laitos

27.8.2025

Tiedolla johtaminen

– mitä ja miksi?

- Tietoon perustuva johtaminen
  - Tärkeää vähemmistöille
- Laki velvoittaa hyvinvointialueita seuraamaan eri väestöryhmien (ml. vähemmistöjen) hyvinvointia ja terveyttä yhdenvertaisuuden varmistamiseksi.
- Hyödyt:
  - Mahdollistaa ennakoivan suunnittelun
  - > resurssit ja palvelut kohdennetaan todellisen tarpeen mukaan
  - > lisääntynyt yhdenvertaisuus ja luottamus palveluihin

27.8.2025

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä "Sote-järjestämislaki"
29 § Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon seuranta ja arviointivelvollisuus

Hyvinvointialueen on seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä väestöryhmittäin, järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja yhdenvertaisuutta, asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja tuottavuutta...

Haasteet vähemmistöjen näkyvyydessä ja tiedonkeruussa

- Rekisterit ja tietopohja vajavaisia
- Vähemmistöt muodostavat pienen ja usein hajanaisen osuuden koko väestöstä.
- Kattavat erillistutkimukset harvinaisia.
- Seksuaali- ja sukupuolivähemmistö näkymättömissä
- Luottamuspuola ja osallistumattomuus

27.8.2025

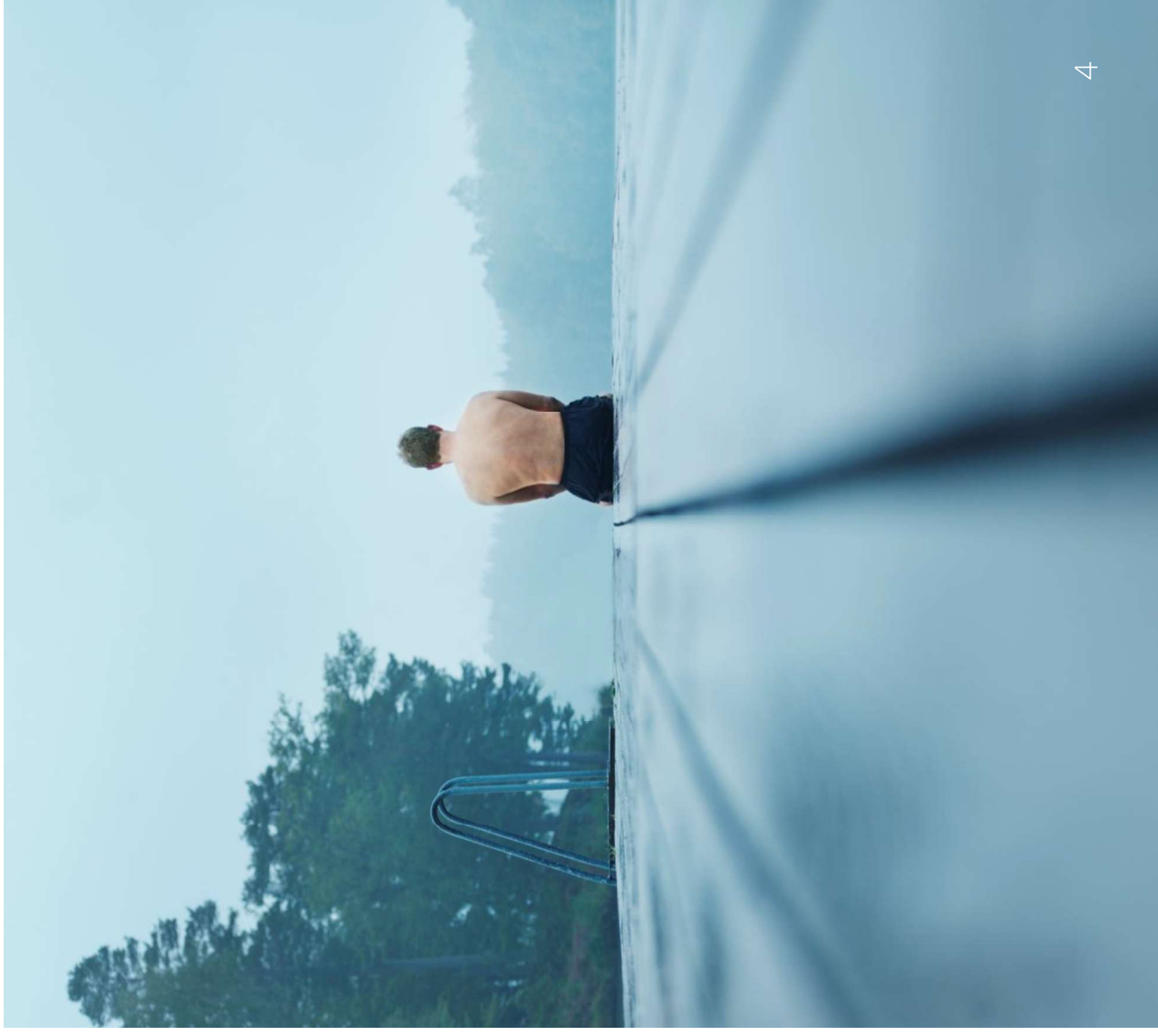
"Research is one of
the dirtiest words in
the indigenous
vocabulary."
– Linda Tuhiwai Smith

Seuraukset tiedon puutteesta – esimerkkejä

- Palvelujen katvealueet
- Väärä resurssijako
- Hyvinvointierojen havaitsematta jääminen
- Tietämättömyys synnyttää asenteita
- Oikeuksien toteutumattomuus

27.8.2025

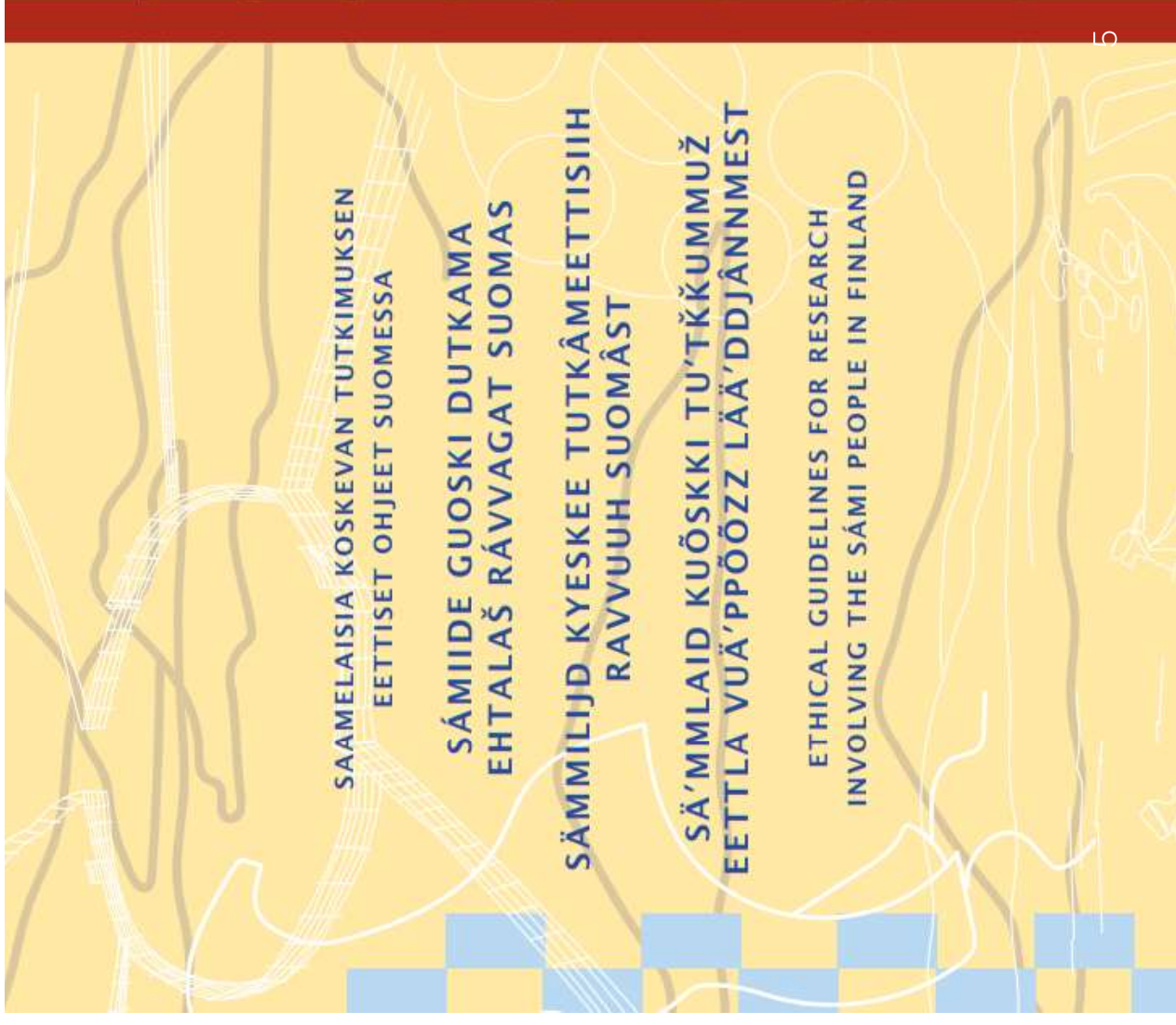

Eettisen tiedontuotannon ja tutkimuksen näkökulmat

- Kulttuurisensitiivisyys ja osallistavuus
- Alkuperäiskansojen tutkimusetiikka
- Dekolonisaatio ja tieteen paradigmat
- Vapaa, tietoon perustuva suostumus: FPIC-periaate (Free, Prior and Informed Consent).
- Tietojen luottamuksellisuus ja palauttaminen

27.8.2025

Poliittinen ja oikeudellinen ympäristö

- Yhdenvertaisuus vs. universalismi
- Sote-uudistuksen normit
- Kielelliset oikeudet
lainsäädännössä
- Viranomaisten vastuut ja strategiat
- Saamelaiskäräjät ja muut toimijat

27.8.2025

Perusoikeudet

Suomen perustuslaki takaa yhdenvertaisuuden (PL 6 §) sekä kielelliset ja kulttuuriset oikeudet (PL 17 §). Saamelaisilla on perustuslaissa asema alkuperäiskansana ja oikeus ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan, jota toteuttaa itsehallinnollisesti Saamelaiskäräjät. Myös romanien, viittomakielisten ja muiden ryhmien kielelliset oikeudet on tunnustettu.

Kansainväliset velvoitteet ja alkuperäiskansan erityiskysymykset

- YK:n julistukset: Suomi on sitoutunut YK:n julistukseen alkuperäiskansojen oikeuksista (UNDRIP, 2007).
- Eurooppalaiset sitoumukset: Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelusopimuksen sekä alueellisia ja vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan.
- Alkuperäiskansan erityisasema vs. vähemmistöstatus
- Tietosuvereniteetti globaaleissa keskusteluissa: Alkuperäiskansoilla korostuu data sovereignty – periaate
- Kansainväliset velvoitteet ja huomiot tiedolla johtamiseen.

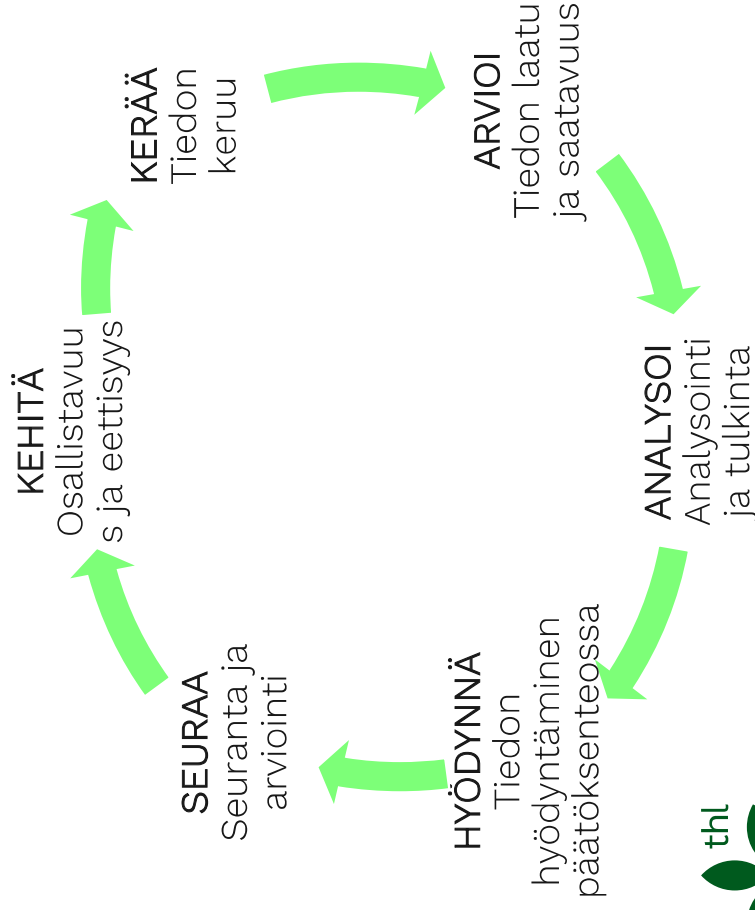

27.8.2025

Hyväksytty 24. helmikuuta 2025

Tiedolla johtamisen vaiheita vähemmistöjen huomioiden

Tiedon keruu

- Tiedonkeruun on oltava monilähteistä
- Yksi lähde ei riitä
- Yhteisön kokemus, osaaminen ja omat tieto keskeistä

Tiedon laatu ja saatavuus

- Ajantasainen tieto vähemmistöt huomioiden, jos ryhmä ei näy tilastoissa, se jää helposti myös päätöksenteon ulkopuolelle
- Tiedon on oltava saavutettavissa myös vähemmistöille itselleen

Analysointi ja tulkinta

- Analyysiä on tehtävä yhdessä vähemmistöjen kanssa, jotta taustatekijät ymmärretään oikein.

Tiedon hyödyntäminen päätöksenteossa

- Pelkkä tieto ei riitä – tarvitaan poliittista tahtoa

Seuranta ja arviointi

- Päätösten vaikutuksia mittaaminen vähemmistöjen näkökulmasta, vähemmistöt mukaan seurantaan ja arviointiin.
- Seurannan puutteet tunnistettava ja oltava valmius tehdä korjauksia. arvioinnin pohjalta.

Osallistavuus ja eettisyys

- Vähemmistöjen mukana kaikissa vaiheissa.
- Tiedon omistajuus..
- Alkuperäiskansatutkimus eettiset periaatteet, kaikkeen vähemmistö tutkimukseen

Ratkaisuehdotuksia ja hyviä käytäntöjä

- Strateginen yhteistyö: THL–Saamelaiskäräjät-yhteistyösopimus (2023) on malliesimerkki hyvästä käytännöstä.
- Tietosuvereniteetin vahvistaminen
- Kohdennetut tutkimukset ja seuranta:
- Tietojen yhdistely ja analytiikka eettisesti toteutettuna
- Kielitaitoisten palvelujen kehittäminen
- Koulutus ja asenneilmapiiri
- Yhteiskehittäminen.

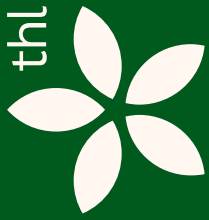
27.8.2025

"Nothing About Us Without Us"

Lähteet

- Heikkilä, Lydia (2024). *Saamelaiset sote-palvelujen asiakkaina – katsaus saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen tilanteeseen Suomessa*. Valtioneuvoston julkaisuja 2024:12. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165560/VN_2024_12.pdf.
- **Vähemmistöjen sote-palvelut ja tiedolla johtaminen: haasteet ja ratkaisut** (koosteatikkeli). (Käsittelee kieli- ja kulttuurivähemmistöjen palvelujen yhdenvertaisuutta, näkyvyyssongelmia ja ehdottaa ratkaisuja kuten Kielibarometri, Maamu-tutkimus).
- **SÄRA-hanke (2015–2018), loppuraportti 2019: "Buerre edlin – Hyvä elämä"** – tutkimus saamelaisten hyvinvoinnista Suomen saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. (Sisältää tietoa saamelaisdiasporasta, kulttuurisidonnaisista palvelutarpeista, yhteisölähtöisestä tiedontuotannosta).
- **Yhteistyösopimus THL:n ja Saamelaiskäräjien välillä (29.11.2023)**. (Sopimusteksti, joka linjaa yhteistyön periaatteet: tutkimusyhteistyö, tiedonhallinnan ohjeistus, saamenkielisten materiaalien tuottaminen, henkilöstön koulutus ym.).
- **Akateeminen diskurssi ja dekolonisaatio -aineisto** (viitteitä mm. Smith 1999, Battiste 2000). (Käsittelee kolonialismin purkamista tiedontuotannossa ja alkuperäiskansojen omien epistemologioiden asemaa tutkimuksessa).
- THL:n Romanian hyvinvointitutkimus Roosa (2017–2018) tulokset thl.fi
- THL (2012) Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi (Maamu) –tutkimus
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja Ihmisoikeuskeskuksen raportit
- YK:n ihmisoikeussopimusten Suomea koskevat suositukset. (Näitä hyödynnetty taustalla tarjoamaan ajantasaisen kuvan vähemmistöjen tiedolla johtamisen tilasta.)
- THL (Terveys ja hyvinvoinnin laitos), antirasmin verkkokoulutus: Saamelaiset alkuperäiskansana Suomessa (Juho Keva) – tietopuutteet ja tutkimusrasite thl.fi.
- Marie Toussaint ym. (2025) *The Parliament Magazine: "Invisible in data: How omissions of vulnerable women skew EU poverty policies"* – artikkeli väestöryhmien tilastollisesta näkymättömyydestä ja sen vaikutuksista EU-politiikassa the-parliament-magazine.eutheparliamentmagazine.eutheparliamentmagazine.eutheparliamentmagazine.eu
- IWGIA (2022) *The Indigenous World 2022: Indigenous Data Sovereignty* – katsaus alkuperäiskansojen tiedon suvereniteettiin ja oikeuksiin hallita heitä koskevaa dataa iwgia.org/iwgia.org.
- Faurie, C. (2011) tutkimusraportti saamelaisista sosiaaliturvajärjestelmässä – havaintoja universalismin rajoista heterogeenisessä yhteiskunnassa.

Giittu!

Takka!

Spä, sseb!

Kiitos!

Tutustukaa ja tulka
mukaan meidän
European Public
Health Konferenssin
Prekonferenssiin
Helsingissä
11.11.2025

